

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
СЕМІНАРУ**

**ПРАВОВА НАУКА І
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В
УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ,
ПОРОДЖЕНИХ РОСІЙСЬКОЮ
ВОЄННОЮ АГРЕСІЄЮ: ТЕОРІЯ,
ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**
24 травня 2024 року

**ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КРИВОРІЗЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ**

**«ПРАВОВА НАУКА І
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ, ПОРОДЖЕНИХ
РОСІЙСЬКОЮ ВОЄННОЮ АГРЕСІЄЮ: ТЕОРІЯ,
ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО
СЕМІНАРУ**

24 травня 2024 року

м. Кривий Ріг

Редакційна колегія:

голова редакційної колегії – завідувач кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС, канд. пед. наук, доцент Зінченко В. М.

Члени редакційної колегії:

професор кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС д-р юрид. наук, професор Зозуля Є. В.;

доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС канд. філос. наук, доцент Ніколенко К. В.;

доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС канд. іст. наук, доцент Дацюк Т. К.;

викладач кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС Гігін О. В.

Правова наука і державотворення в Україні в умовах сучасних викликів, породжених російською воєнною агресією: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Кривий Ріг, 24 травня 2024 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2024. 332 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару «Правова наука і державотворення в Україні в умовах сучасних викликів, породжених російською воєнною агресією: теорія, практика, перспективи розвитку», який відбувся 24 травня 2024 року на базі Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ.

Збірник розраховано для наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, наукових установ, здобувачів вищої освіти та практичних працівників, а також тих, хто цікавиться сучасними проблемами правової науки та державотворення в умовах воєнної агресії РФ проти України.

Матеріали доповідей подаються в авторській редакції.

УДК [340+342]:316.485.26(082)

© Донецький державний університет внутрішніх справ, 2024

© автори тез доповідей, 2024

3. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації [...]: Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n162>. (дата звернення: 16.05.2024).

БАРАНОВСЬКИЙ Олександр

Маріупольський державний університет, старший викладач кафедри права, кандидат юридичних наук

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ

Минуло десять років після того, як у квітні 2014 року було оголошено про початок Антитерористичної операції (АТО) яку також у квітні, але вже 2018 року було перетворено на Операцію Об'єднаних Сил (ООС) та вже 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан на всій території України [7].

Весь цей тривалий час, громадяни України стикалися з певними правовими прогалинами, труднощами, порушенням та обмеженням їх Конституційних прав і свобод та неготовністю на той час діючого українського законодавства до новостворених умов у зв'язку з тимчасовою окупацією Донецької і Луганської областей та Автономної Республіки Крим [3].

Це стосувалось таких питань, як встановлення фактів народження або смерті на тимчасово окупованих територіях, оскільки життя для громадян України які не змогли покинути тимчасово окуповані території Донецької і Луганської областей та Автономної Республіки Крим продовжувалось та відповідно створювало нові юридичні наслідки свого існування.

Також, існувала ще ціла низка правових питань які утворилися через тимчасову окупацію частини території України, які потребували свого найшвидшого врегулювання, серед яких були: надання дозволу на виїзд за кордон або в'їзд до тимчасово окупованої території лише з одним з батьків з неповнолітніми дітьми, які приїжджали на контрольовану територію України ставати на військовий облік, отримувати паспорти, вступати до вищих навчальних закладів.

Також чи мало було справ з встановлення фактів навчання у вищих навчальних закладах, оскільки велика кількість людей втратила свої документи про освіту під час воєнних дій, встановлення фактів належності

правовстановлюючих документів які переважно були «Трудовими книжками», встановлення фактів родинних зв'язків які для українських судів хоч і не були новими, але у зв'язку тим, що багато архівів залишилося на непідконтрольній території, це створювало певні труднощі для громадян та судів.

Вирішення всіх новостворених для українського законодавства юридичних питань полягло на державу, яка швидко пристосувалась до нових вимог від суспільства та в короткі терміни внесла відповідні зміни до законодавства, які в свою чергу частково відновили порушені Конституційні права громадян України та адвокатів які допомагали створити нову юридичну практику для питань, вирішення яких раніше було невласивим для українських судів, відшукуючи та застосовуючи аналогічні правові висновки із практики ЄСПЛ у українських судах.

Українське законодавство і по теперішній час пристосовується до нових реалій існування України як правової держави під час оголошеного воєнного стану на всій її території та невпинно продовжує вдосконалення та прилаштовування законодавства під існуючі проблеми внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованих територій, переміщення судів та суддів з тимчасово окупованих територій, ускладненість пересування між містами та областями, виїзду певної кількості людей до Європейського Союзу в тому числі і людей які притягались до кримінальної відповідальності, щодо яких не було обрано запобіжних заходів, чисельні відключення світла та інтернету, чисельні повітряні тривоги, які не давали змоги провести повноцінно судові засідання[4].

Таким чином, порушення прав людей під час дії воєнного стану в Україні це непередбачувана річ, порушення прав можуть бути тимчасовими і незалежними не від держави і не від громадян та можуть мати прогнозований характер, тобто коли обмеження прав людей відбувається за вимогою держави та направлені на забезпечення миру та стабільності.

Важливо відзначити, що для сучасної України питання про співвідношення прав і свобод людини з можливістю їх обмеження для забезпечення миру та стабільності суспільства є новим. Раніше переважав підхід, коли інтереси суспільства ставилися вище інтересів окремої особи. Однак після проголошення незалежності України, визнано права і свободи людини як найвищу цінність, а їх обмеження допускається тільки у встановлених законом випадках та для досягнення певних цілей.

Сучасне законодавство України, аналогічно до законодавства інших демократичних країн, містить вичерпний перелік обмежень, за допомогою яких регулюється поведінка громадян та інших осіб на території країни. Ці обмеження часто встановлюються нормативно-правовими актами та передбачають відповідальність за порушення

встановлених правил [1; 2]. В більшості випадків ці обмеження вважаються розумними та необхідними для забезпечення життєдіяльності суспільства.

Обмеження, які можуть застосувати в Україні, визначені у статті 8 Закону про правовий режим воєнного стану. Заяви про такі обмеження Україна подає до Ради Європи, ще з 2015 року після оголошення АТО, ООС та зараз під час дії воєнного стану[7].

Однак, попри зазначені можливі відступи від Конвенції, люди однаково можуть звертатися до Європейського суду з прав людини, якщо їхні права були порушені [1]. Суд бере до уваги обмеження, які застосовують у країні, але остаточно він вирішує саме, чи були вони обґрунтованими й не дискримінаційними та чи були чітко визначеними в часі й відповідали гостроті становища. Тобто суд все одно може визнати порушеними права людей які порушили без достатньої підстави у судовому порядку.

Введення обмежень не завжди отримує позитивний відгук від суспільства. Це добре видно на прикладі ситуації з пандемією коронавірусу, яка розпочалася у 2020 році. Різке збільшення захворюваності та швидкість поширення заставили керівництво багатьох країн вжити жорстких заходів, які в більшості випадків населенням країн в тому числі й України було сприйнято негативно. Це зумовлено, характером та масштабами цих заходів, які значно обмежили права, на які сучасні люди звикли, наприклад, право на вільний рух та вільне пересування між містами та країнами.

Зараз створилися нові обмеження прав людини на території України пов'язані з загрозами, які виникли через оголошений воєнний стан в Україні, права окремих громадян, зокрема осіб призовного віку були значно обмежені [7]. Нове законодавство про мобілізацію наділило військово-цивільні, місцеві адміністрації, територіальні центри комплектування та органи Національної поліції України повноваженнями у сфері оборони і мобілізації, що охоплює взаємодію з іншими органами влади та силами безпеки [6; 7; 8; 9]. Ці зміни передбачають можливість застосування заходів впливу до тих громадян, які не виконують обов'язки під час мобілізації, включаючи адміністративне затримання та обмеження спеціальних прав, наприклад, права керувати автомобілем, блокування рахунків, вилучення транспортних засобів [4; 5].

Дані обмеження також суттєво вплинули і на адвокатів які весь цей час боролися за недопущення порушення прав громадян України на якій би вони території не перебували. Адвокатура України, яка є незалежним самоврядним інститутом, що забезпечує захист, представництво та надання правової допомоги на професійній основі [10], не змогла уникнути наслідків введення воєнного стану та оголошеної мобілізації. У теперішніх умовах ефективно та належно здійснення своїх професійних обов'язків

адвокатів, щодо надання правової допомоги населенню країни є досить ускладненим.

Головною проблемою та одночасно головним обмеженням у здійсненні адвокатської діяльності є відсутність законодавчо врегульованого механізму бронювання адвокатів які є практикуючими адвокатами та на постійній основі здійснюють адвокатську діяльність [9], представляють інтереси потерпілих або обвинувачуваних у кримінальних провадженнях на досудовому слідстві та вже у судах при розгляді даних справ.

Станом на сьогодні прокурори, судді їх помічники, інші працівники суду і прокуратури та працівники інших правоохоронних органів мають бронювання від мобілізації [9]. Проте питання щодо надання можливості бронювання адвокатів, які захищають права людей, надаючи правничу допомогу залишається невирішеним.

Адвокати так само є складовою системи правосуддя, про що зазначено в Конституції України, і покликані захищати права і свободи громадян у суді. З урахуванням, що працівники державної системи обвинувачення бронюються, то такий самий підхід має застосовуватися і до правозахисної системи адвокатури.

НААУ вже неодноразово наголошувала, що порядок бронювання військовозобов'язаних має передбачати також адвокатів як осіб, які входять до організації системи правосуддя, і зверталася з цього приводу до Кабміну та Парламенту однак дане питання не було вирішено.

З огляду на існуючу законодавчу процедуру щодо бронювання вважаю за необхідне додати до переліку заброньованих адвокатів у зв'язку з тим, що вони є стороною судового процесу і у разі їхньої тотальної мобілізації робота судів буде паралізована та неминуче будуть зриватися судові засідання, а відтак і порушуватися гарантовані Конституцією права всіх учасників судового процесу.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.05.2024).
2. Загальна декларація прав людини: міжнар. док. від 10.12.1948. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.05.2024).
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

6. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

8. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

9. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

10. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 03.08.2023 № 5076-VI. База даних «Законодавство України». *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 20.05.2024).

ОБОДЕЦЬ Євгенія

Криворізьке районне управління поліції Головного управління Національної поліції в Дніпропетровській області, слідчий слідчого відділу

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24.02.2022 по теперішній час у зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією російської федерації проти